

"מוכרחים להמשיך לנגן"

אמיר בן ה-16, שמשפחתו נעקרה ממערב הגליל, נסע באוטובוס חמש שעות כדי ללמוד לנגן בפסנתר, וכשלא היה כזה בסביבה - הסתפק באורגנית. תאופיק בן ה-10 משרעם למד לנגן יצירות של בטהובן מגיל 5 והתמיד גם כשטילים נפלו ליד הבית שלו. שניהם נדדו לאשדוד, השתתפו בתחרות השנתית לפסנתרנים צעירים, והוכיחו שגם בפריפריה הנשכחת והמופקרת אפשר להגיע להישגים מרשימים. "הנגינה בפסנתר עוזרת להתגבר על חרדות. כשאני מנגן אני לא מרגיש צורך לברוח"

ב לוורמוט אין בית מסודר (או פסנתר קבוע) כבר מאז השבעה באוקטובר, והוא נע ונד בין כפר תבור, חיפה, קריית מוצקין, רעננה וחזור חלילה. כשסירנות האזעקה של השבעה באוקטובר התחילו לצלצל בחוזקה במושב לימן בגליל המערבי, 2.5 ק"מ מגבול לבנון, משפחת ורמוט הבינה מייד שהיא צריכה להתפנות מביתה במושב, עוד לפני שהגיעה ההנחייה הרשמית. את האח הגדול, צנחן בקבע (שהמשפחה ביקשה לא לציין את שמו), הקפיצו לעזה, ואחרי הכניסה הקרקעית ראו אותו רק אחת לחודשיים. יתר בני המשפחה נטשו בפעם הראשונה את הבית במושב, את המשק עם עצי הליצי והאבוקדו, ועברו לבית הסבתא בכפר תבור. הם רוצים לחזור, אבל אמיר כבר לא יחזור איתם. אם הוא רוצה להתקדם לקריירה כפסנתרן, בשלבים הקריטיים האלה של ההתפתחות, יהיה חייב לעבור להתגורר לבד במקום קרוב למרכז הפעילות האמנותי. אמיר הוא דור רביעי למתיישבי לימן (סבו היה איש המים של המושב). על אף שמשפחתו מוזיקלית - האב מנגן בגיטרה, האם על חליל, ואח נוסף משרת בלהקה צבאית - לא היה קל לאתר מורה מתאים לפסנתר במועצה האזורית מטה אשר, החולשת על קו החוף הכי יפה בארץ. כשפרצה המלחמה, בגיל 15, אמיר מצא את עצמו במשך חודש ללא פסנתר כלל. "הייתי כבר פסנתרן די פעיל, שמנגן שלוש-ארבע שעות ביום, ופתאום אין לי על מה לנגן. כל המעבר היה מטלטל ומפחיד, וכשלא הייתה ברירה הייתי מגיע ללובי של בית החולים רמב"ם בחיפה ומתאמן על הפסנתר שמוצב שם.

בין יצירה ליצירה אמיר ורמוט צריך לקחת כמה שניות להרפיה. הוא מותח את הידיים ומנער אותן. ניכר בארשת פניו המתוחה שגם כואב לו קצת, אבל הוא מתאפק. הרסיטל הקצר שמורכב מפרק בסונטה של בטהובן, אטיוד של שופן וסונטינה של ראול מסתיים בהצלחה. עוד לפני שהתחיל לנגן הסביר ורמוט לשופטים שיושבים בשורות העליונות בקהל שהוא סובל מדלקת פרקים שמחייבת אותו לבצע תרגילי הרפיה בין יצירה ליצירה. השופטים גילו הבנה לבקשה החריגה. כולם כאן מבינים שלהגיע מהצפון המטווח והעקור לתחרות מקצועית בנגינה בפסנתר בימים כאלה זה לא עניין של מה בכך.

אין הכאבים בידיים של ורמוט בן ה-16 קשורים למתקפות הקצובות של החזבאללה שהפכו לפס הקול של הגבול הצפוני, ומה הקשר בין פינוי מבתי לנגינה מקצועית על פסנתר? אם אמיר היה נער מתבגר "רגיל" הוא בטח היה תוהה בעוקצנות "מה קשורררר?! כמו בני גילו. אבל ורמוט כבר מספיק בוגר כדי להבין שבשנה וחודשיים האחרונות הכול קשור בהכול: הגוף מחובר לנפש, הנגינה מחוברת לסיכונים, גחלת הנעורים קשורה במגורים.

ורמוט מתחרה לצד עשרות נערים אחרים במקצה גילאי הביניים (16-18) של התחרות "פסנתר לתמיד" ה-16 לפסנתרנים צעירים באשדוד. כמו כולם הוא מתרגש, כמו כולם הוא רוצה להגיע להישגים כמו כולם הנגינה בפסנתר מרטיטה לו את הלב. אבל בניגוד לרובם המכריע,

אין הכאבים בידיים של אמיר בן ה-16 קשורים למתקפות הקצובות של החזבאללה שהפכו לפס הקול של הגבול הצפוני, ומה הקשר בין פינוי מבתי לנגינה מקצועית על פסנתר? אם אמיר היה נער מתבגר "רגיל" הוא בטח היה תוהה בעוקצנות "מה קשורררר?! כמו שאר בני גילו. אבל אמיר כבר מספיק בוגר כדי להבין שבשנה וחודשיים האחרונות הכול קשור בהכול: הגוף מחובר לנפש, הנגינה מחוברת לסיכונים, גחלת הנעורים קשורה במגורים

"אכן התמודדות לא פשוטה",
אמיר ורמוט בתחרות (צילום:
אבנר הופשטיין)

"זאת אכן התמודדות לא פשוטה", אומרת אימו של אמיר. אמיר למשל נקלט בבית ספר, אבל אחותו לא, והייתה צריכה להחליף מוסדות חינוך שלוש פעמים. היו ימים שמצאנו את עצמנו חצי מהיום רק בדרכים בהסעות, ובלילה לא ישנים מדאגה לבן שבעזה. מצד שני, אני מתבוננת סביבי ומזכירה לעצמי שכולנו בריאים ושלמים, שבני חזר בשלום, והבית שלנו עומד. זאת באמת תקופה שמכניסה לפרופורציה. "כשעלתה האופציה להתחרות אמרתי לאמיר 'אתה לא חייב אם קשה לך'. חמש פעמים שאלתי אותו אם הוא בטוח שהוא רוצה להגיע לתחרות, אבל הוא התעקש. עכשיו אני איתו באש ובמים".

כשאני מנגן אני שוכח את הפחד

גם תאופיק מטר בן ה-10 לא גדל אל הפסנתר ממקום טבעי. בין 130 המתמודדים בתחרות, תאופיק הוא דובר הערבית היחיד, וגם הוא נושא ביחד עם משפחתו משרעם את אימת התקפות החזבאללה על השכונה שבה הם גרים. כמו ורמוט, גם מטר זכה במדליית עידוד בתחרות בקטגוריה של בני גילו – הישג מרשים שמתעצם לנוכח האתגרים שעומדים בפניו.

לאשדוד מגיעה המשפחה בהרכב מלא – אבא ג'מיל, מהנדס בניין, אימא, ד"ר אמל ח'וריה, רופאת

"אחרי חודש הביאו לי פסנתר חשמלי, כדי שיהיה לי משהו לנגן עליו. אבל זה לא אותו הדבר כמובן. יש מורים קפדנים שהיו בוודאי אומרים 'לא בא בחשבון, פסנתר ואורגנית זה לא אותו דבר'. אבל אין מה לעשות, אתה חייב להסתדר, ובסוף פסנתר חשמלי עדיף מכלום. החלטתי שאני נהנה מכל דבר בתהליך, ולא רואה בו סבל. אם אתה לא נהנה מהתהליך, אפילו מהקשיים, אז מה הטעם?".

אחר כך עקרה המשפחה מכפר תבור לדירה שכורה בקריית מוצקין ושכרה באופן זמני פסנתר. בינתיים הוא התקבל ללימודים בבית הספר לאמנויות בחיפה, למד אצל מורה ברעננה, והצטרף לתוכנית יוקרתית לפסנתרנים מחוננים במשכנות שאננים. "מצאתי את עצמי נוסע שעתים וחצי לכל כיוון בתחבורה ציבורית כמה פעמים בשבוע – קודם לחיפה לבית הספר ומשם למורה ברעננה. מתרגלים להכול ועושים שיעורי בית בנסיעה. אפשר לעשות כמעט הכול באוטובוס. חוץ מלהתאמן בפסנתר כמובן".

אבל אז גבר הרצון להשלים את החסר. "בגלל הזמן שאבד, התחלתי להתאמן יותר מדי ונוצרו לי פציעות בידיים. המאמץ הוביל לעודף אימון ואני עדיין בהתאוששות. היום אני מנגן עם חבקים אורתופדיים לידיים בהנחיית פיזיותרפיסט".

מה אתם חושבים על מוזיקה בפריפריה?
 "אני חושבת שבפריפריה, כמו הרבה דברים, יש פחות השקעה בתרבות ובאומנות. המדינה צריכה להשקיע יותר כי יש הרבה כישרונות שאפשר לפתח ויכולים להגיע למקום יותר גבוה. אצלנו לפעמים לא נתקלים בכלל באפשרויות. אם ג'אמיל לא היה מחפש באינטרנט את התחרות הזאת לא היינו מגיעים, כך שהוא נכנס במקרה כמעט. וזה חבל, כי יש כישרונות בפריפריה בדיוק כמו במרכז".

עלייה גדולה בביקוש וירידה בתמיכת המדינה

הידיים הקטנות של המתחרים רצות על הפסנתר כמו עכברים חסרי מנוחה. לחלקם בקושי מלאו שבע שנים והם כבר מדלגים בין קלידים. הצליל לא תמיד מגובש, אוזן חדה מזהה פה ושם טעויות והלחץ גם הוא גובה את מחירו. בגילים האלה האצבעות לא ארוכות מספיק, מסת השריר של הזרוע והאמה לא תמיד מצליחות לייצר עוצמה מספקת. אבל רגשות שמחה וצער בוגרות כבר מבצבצות החוצה מגיל חד ספרתי.

בקהל הורים מתעדים בווידיאו כל צליל, בקושי זזים בכיסא מרוב דריכות. "אני התרגשתי הרבה יותר מתאופיק", מעיד ג'אמיל אחרי הקונצרט. "הוא קול לגמרי כשהוא עולה על הבמה, כאילו זה משחק. לא ברור איך, הרי זה הקונצרט הראשון שלו בפני קהל, בוודאי קהל מקצועי".

"כשאתה מדבר על תחרות ברמה גבוהה, בשילוב עם הלחץ הנפשי באזור לחימה, קשה מאוד למי שבא מהדרום ומהצפון להתמודד", אומר שמואל אלבז, מנהל הקונסרבטוריון בנתיבות, ששימש השנה גם שופט בתחרות. "במיוחד כשאין תנאים אופטימליים להתאמן, אבל יש כאלה גם באזורים מותקפים שהמוזיקה מצילה אותם ממש ומאפשרת לצאת מהבועה המלחיצה שבה הם נתונים. המוזיקה מגינה עליהם. אני ראיית את זה ממש אצל תלמידים שלי בנתיבות.

"גם בתקופת הקורונה יכולת לראות שדווקא כשכל המדינה סגורה המוזיקה מספקת מקום

ילדים וגסטרו, תאופיק הבכור מסורק עם שביל אופנתי בצד, ואחיו ואחיותיו בני ה-9, ה-6 וה-3. שלוש שעות ארכה הנסיעה בפקקים משרעם, אבל הם לא יחמיצו את הטקס בעד שום הון בעולם. החיים בשפרעם הם לא תמיד פיקניק. ביום שבו נדדה לכאן משפחת מטר התפרסם עוד סיפור מחריד על רצח במסגרת סכסוך משפחות. הפשע הגואה מתחבר לאווירת הטרור שמלווה את היישוב שחוזה התקפות טילים יום-יומיות מאז השבעה באוקטובר. בדרך, בפקקים, גם המשפחה של תאופיק, כמו משפחות רבות בישראל, מהרהרת לפעמים אם יש לה מקום של שלווה באי המטורלל הזה בלב המזרח התיכון או שצריך לחשוב על אתר אחר לפתח בו את הכישרונות המוזיקליים של בני המשפחה, שבה האב מנגן על עוד, האם על חליל, הבן על פסנתר, והאחות מתחילה עכשיו לימודי כינור.

"כשאני מנגן אני שוכח את הפחד, ואני שוכח את הכול ומתרכז רק במוזיקה", אומר תאופיק. "אני מתחיל מנגינה מסוימת וחושב רק איך לסיים אותה טוב".

אמא של תאופיק, אמל, מוסיפה: "היו אצלנו הרבה אזעקות, ופעם אחת נפל טיל אצל שכנים, 200 מטר מהבית. קשה שאין לנו מ"ד בבית, ואין בכלל בבתים הישנים בשפרעם, רק בחדשים. אבל אלטרנו מקום יותר מוגן. כשנפל הטיל הייתי בעבודה, והילדים אצל סבא וסבתא ליד. זה מאוד מסובך. הייתה תקופה שהילדים לא הלכו לבית ספר, והייתי צריכה להפסיק לנסוע לעבודה בקריות ולשנות את הלו"ז שלנו. עד הסכם הפסקת האש באמת החיים היו די מורכבים".

בין כל האתגרים האלה, דווקא בשפרעם, ילד בגיל 5 מתחיל לשמוע על דעת עצמו בטהובן וקלמנט. "לא קל היה למצוא מורים לפסנתר בשפרעם, וכשהכנסנו אותו למוזיקה זה היה בשביל הנפש, כדי שיהיה לו כלי לעתיד להירגע באמצעותו", אומרת אמל. "אבל אז גילינו שהוא מוכשר ויכול יותר, והוא גם רוצה יותר. הוא רוצה להתקדם במוזיקה, להיות פסנתרן מוכר ומפורסם, ולתת לעולם מעצמו בשביל המוזיקה".

"המדינה צריכה להשקיע יותר כי יש הרבה כישרונות שאפשר לפתח ויכולים להגיע למקום יותר גבוה. אצלנו לפעמים לא נתקלים בכלל באפשרויות. אם ג'מיל לא היה מחפש באינטרנט את התחרות הזאת לא היינו מגיעים, כך שהוא נכנס במקרה כמעט. וזה חבל, כי יש כישרונות בפריפריה בדיוק כמו במרכז"

"בפריפריה, כמו הרבה דברים,
יש פחות השקעה בתרבות",
תאופיק מטר (צילום: אבנר
הופשטיין)

הרבה יותר קשה. מועצה אזורית שער הנגב, למשל, נהרסה כמעט טוטלית, ולא מפתיע שמהעוטף לא הגיעו מתמודדים לתחרות השנה בכלל. אלה מקומות שלא ניתן להם צ'אנס".

אבל יש לעקירה מהסביבה הטבעית ולצורך לחפש, לפעמים בכוח, מקום להתפתח בו מוזיקלית גם יתרונות, מעיד ורמוט. "זה שהתפניתי מהבית ונאלצתי לרדוף אחרי פסנתרים, להחליף סביבה, ולהתחיל מחדש במקומות אחרים, גם זה פיתח אותי. הייתי חייב להתרגל למצבים פחות נוחים, לתקשר טוב יותר עם הסביבה, ובעיקר להסתכל יותר על החיובי שבמצבים מורכבים".

הנגינה עוזרת להתגבר על פחדים וחרדות?
"על חרדות, בוודאי. כשאני מנגן אני לא מרגיש צורך לברוח, ואני לא רואה בנגינה בריחה מהמציאות אלא להיפך: אני רואה בה כלי להתמודדות, ואני הרבה יותר מחושל היום. פיתחתי סיבולת. פחד להופיע בקונצרטים? פתאום זה כלום. במקום להיות חרד מהאפשרות שאפשל בנגינה אני יכול פתאום להסתכל על הצד החיובי ולהבין שבאתי לנגן הכי טוב שאני יכול. הבנתי שהצלחות תלויות לא רק בי. יום טוב או יום רע לא תלוי בהכרח באיך שאנגן וממילא אין לי שליטה". ■

אבנר הופשטיין הוא עורך "אסכולה". הכתבה
התפרסמה לראשונה באתר "זמן ישראל" zman.co.il

מרפא, וזה מייצר חוסן. אז יש פה שילוב בין קשיים אובייקטיביים – למשל, בקושי מוצאים מקום לנגן, ולפעמים בקושי יש לך מיטה וחדר משלך – לבין הצורך הנפשי. מאז תחילת המלחמה הביקוש אצלי עלה ב־60 אחוז. ילדים פשוט רוצים מפלט. ואני שובר את הראש כי אין לי יותר מקום לקלוט תלמידים. וגם מבוגרים רוצים".

והמדינה והרשויות מבינות את הצורך הזה?
"מוסדות המדינה אטומים גם במובן הזה. הם שומרים על העוגה התקציבית שלהם ולא מבינים את הצרכים. יש לנו בעיה שלמרות שאנחנו אזור שספג מכה עדיין מבקשים מהקונסרבטוריונים לעמוד באותם הקריטריונים של מרכז הארץ. זה סוג של אטימות שבה חוק הוא חוק יבש בלי להתחשב בנסיבות. משרד החינוך, שמתקצב את הקונסרבטוריונים, אומר בעצם שאם הרשות המקומית מעוניינת היא יכולה לפצות אותנו, אבל אנחנו לא יכולים להגמיש קריטריונים לתמיכה.

"זאת אטימות, לא לפתוח את הראש, לא להבין שיש מקומות שחטפו יותר חזק. ויכול להיות שמוסדות ללימוד מוזיקה יישארו בלי תמיכה ויצטרכו למצוא בעצמם מימון, למרות הביקוש האדיר של תלמידים, או להשית את העלויות על ההורים. אצלי יחסית המצב טוב יותר כי לא היה פינוי, והרשות המקומית מכירה בצורך ומשתתפת. אבל לא רחוק ממני, במערב הנגב, יש חמישה־שישה קונסרבטוריונים שמתמודדים